

ТЕМА 3. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ДЖЕРЕЛО ТА РЕЗУЛЬТАТ ІННОВАЦІЙНО – ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: розглянути сутність інтелектуальної власності; ознайомитись з договорами у сфері інтелектуальної власності; визначення місце наукової та науково – технічної діяльності у розвитку інтелектуальної власності; проаналізувати основні аспекти державного регулювання діяльності у сфері інновацій

План

9. Інтелектуальна власність як результат творчої діяльності та результат інноваційно – інвестиційної діяльності.
9. Договори у сфері інтелектуальної власності. Наукова та науково – технічна діяльність.
9. Державне регулювання діяльності у сфері інновацій.

Основні терміни і поняття

Інтелектуальна власність, творча діяльність, художня творчість, технічна творчість, право інтелектуальної власності, авторське право, патентне право, промислова власність, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх продукції та послуг; об'єкти інтелектуальної власності, суб'єкти інтелектуальної власності, майнові права, особисті немайнові права, творець, автор, винахідник.

Основні теоретичні положення

1. Інтелектуальна власність як результат творчої діяльності та результат інноваційно – інвестиційної діяльності

Розглядаючи питання, варто акцентувати увагу на те, що діяльність людини може бути:

- репродуктивною (процес за певним алгоритмом, її результати не містять новизни як для людини, так і для суспільства);
- творчою (розумова діяльність, що призводить до отримання якісно нового результату, який відрізняється своєю неповторністю та оригінальністю):

- а) художня творчість (в процесі якої створюються художні образи);
- б) технічна творчість (спрямована на пошук нових технічних або технологічних засобів вирішення завдань у будь-якій галузі господарювання).

За своєю природою результати творчої діяльності людини відносяться до нематеріальних благ, оскільки є продуктом людської думки і не тотожні тим речам, у яких втілені. Всі результати творчої діяльності отримали узагальнене позначення, яке підкреслює природу їх походження – *об'єкти інтелектуальної власності*.

Інтелектуальна власність – це формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, який надає створювачу право власності, яке набувається, здійснюється та охороняється згідно чинного законодавства.

Загальними рисами результатів художньої та технічної діяльності є те, що вони мають творчий характер, відмінність полягає в тому, що результати технічної діяльності потребують відповідної формалізації через визнання відповідними державними органами.

Вперше термін «інтелектуальна власність» вжив у 1845 р. Чарльз Вудбарі (*Charles Woodbury*), суддя Округного суду штату Массачусетс. В Європі вперше цей термін використав Альфред Ніон (*Alfred Nion*) у своєму трактаті «*Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs*», що був вперше опублікований у 1846 р.

Справжня історія терміну розпочалася з 1967 р. після створення *Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ)* (англ. *World Intellectual Property Organization* або *WIPO*, фр. – *OMPI*). ВОІВ була створена з метою заохотити творчу діяльність та забезпечити захист інтелектуальної власності в усьому світі, з 1974 р. ВОІВ стала спеціалізованим агентством ООН. На даний момент ВОІВ нараховує 184 члени та адмініструє 23 міжнародні угоди. Штаб-квартира цієї організації знаходиться у м. Женева (Швейцарія).

Попередником ВОІВ було *БІПРІ* (від фр. *Bureaux Internationaux Réunis pour la Protection de la Propriété Intellectuelle*). Цю організацію було створено 1893 р. для адміністрування Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, а також Паризької конвенції про охорону промислової власності. ВОІВ було створено на заміну БІПРІ після прийняття Стокгольмської Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (підписано 14.07.1967 р.). У вересні 2000 р. на засіданні Генеральної асамблеї ВОІВ встановлено Міжнародний день інтелектуальної власності (відзначається щорічно 26 квітня).

При ВОІВ діє центр з арбітражу та посередництва. З 1999 р. ВОІВ надає послуги з врегулювання суперечок, які виникають при реєстрації та використанні найбільш поширених типових назв доменів в Інтернеті (*com, net, org*).

Діяльність Всесвітньої організації інтелектуальної власності спрямована на:

- розробку нових міжнародних угод і проектів з гармонізації національних законодавств;
- забезпечення міжнародної реєстрації ряду об'єктів інтелектуальної власності;

– збір і розповсюдження технічної, наукової та іншої інформації.

Право інтелектуальної власності – це право особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законом (ч.1 ст. 418 ЦК України).

Право інтелектуальної власності визначають в об'єктивному значенні – це система правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення та використання інтелектуального продукту.

Право інтелектуальної власності визначається як підгалузь цивільного права і складається з певних інститутів:

- а) авторське право та суміжні права;
- б) патентне право (право промислової власності);
- в) засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх продукції та послуг.

Кожний з названих інститутів регулює суспільні відносини у певній сфері інтелектуальної діяльності, яка відрізняється як специфікою самого інтелектуального продукту, так і пов'язаними з нею особливостями його використання.

Право інтелектуальної власності в суб'єктивному значенні – це право особи володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Риси права інтелектуальної власності.

- 1) Структуру правовідносин у сфері інтелектуальної власності складають: об'єкти, суб'єкти та зміст прав та обов'язків сторін.
- 2) Об'єкти права інтелектуальної власності поділяють залежно від виду творчої діяльності: результати авторських та суміжних прав; результати технічної діяльності; засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх продукції та послуг.

Загальні норми найважливіше визначають коло об'єктів права інтелектуальної власності (ст.420 ЦК України): літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі, програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компоновання (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин і породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торгівельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

- 3) Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до ЦК України, іншого закону чи договору.

Суб'єкти права інтелектуальної власності поділяються на: *первинні* – творець (автор, виконавець, винахідник) або творці; *похідні* – особи самостійно не створювали інтелектуальний продукт, але набули виключні майнові права на нього в порядку правонаступництва, яке може відбутися на підставі договору із їх первісним суб'єктом (ами) або на підставі спадкоємства, або в результаті реорганізації юридичної особи – суб'єкта права інтелектуальної власності; ними можуть бути фізичні особи, юридичні особи та держава (заявники, правонаступники, спадкоємці).

4) Правова охорона об'єктів інтелектуальної власності здійснюється за допомогою надання їх створювачу виключних прав, тобто жодна особа, крім тієї, кому вони належать, не може здійснити використання об'єкта, не маючи на це відповідного дозволу особи, яка володіє виключними правами. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом (заради суспільних та державних інтересів).

5) Виключні права за своїм характером поділяються на:

а) особисті немайнові права (право на визнання особи створювачем (автором, виконавцем, винахідником) об'єкта інтелектуальної власності; право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, яке може спричинити шкоду честі та діловій репутації створювачу об'єкта інтелектуальної власності; інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, передбачені законом);

Перелік особистих немайнових прав не є вичерпним; вони *невідчужувані* (не можуть передаватися іншим особам), *безстрокові* на відміну від майнових;

б) майнові права (право на власні активні дії щодо використання об'єкта на власний розсуд; дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності іншим особам (дохід); можливість перешкоджати неправомірному використанню об'єкта інтелектуальної власності (заборона, використання засобів захисту); інші майнові права інтелектуальної власності, передбачені законом).

Майнові права *відчужувані, строкові*.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності не залежать від майнових прав інтелектуальної власності.

6) Момент виникнення прав на об'єкт інтелектуальної власності базується на двох правилах:

а) правило *фактичного створення* об'єкта інтелектуальної власності;

б) правило дотримання формальності як умови виникнення виключних прав.

7) Загальні принципи використання об'єкта інтелектуальної власності полягають в наступному:

а) право самостійно використовувати створювачем об'єкт інтелектуальної власності;

- б) виключне право створювача дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності шляхом укладання договорів про розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Особливість цих договорів полягає у тому, що їх предметом є певний об'єкт інтелектуальної власності, тобто нематеріальне благо, а правовою метою – перехід виключних майнових прав від правовласника до третьої особи.
- 8) Порядок та умови розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності можуть відрізнятися залежно від специфіки використання певного об'єкта, але способи такого розпоряджання полягають в наступному: *перший* спосіб передбачає *передачу майнового права* (відступлення, відчуження), тобто остаточна і безповоротна передача майнових прав іншій особі; *другий* спосіб розпоряджання майновими правами – це *видача дозволу (ліцензії)* на використання об'єкта інтелектуальної власності.

За ліцензійним договором носій виключних майнових прав не відчужує їх назавжди, а лише надає дозвіл використовувати об'єкт інтелектуальної власності у певних межах та протягом певного строку. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності має свої підвиди і може бути виключною, невиключною, одиничною, відкритою, примусовою, а також субліцензією.

- 9) Під *захистом* інтелектуальних прав слід розуміти сукупність встановлених законом мір, що спрямовані на відновлення або визнання виключних прав на інтелектуальний продукт при їх порушенні або оспорюванні. Об'єктом захисту є суб'єктивні права інтелектуальної власності немайнового та майнового характеру. Суб'єктами права на захист визнаються не тільки створювач інтелектуального продукту, а і його правонаступники – особи, які одержали відповідні права на нього за договором, у порядку спадкоємства або в результаті злиття, приєднання, поділу та перетворення юридичної особи.

Отже, право інтелектуальної власності згідно вітчизняного законодавства являє собою право особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законом.

Стосовно права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, варто звернути увагу на наступне. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник.

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором.

Майнові права належать роботодавцю за таких умов:

- творець об'єкта інтелектуальної власності знаходився в трудових правовідносинах з роботодавцем згідно трудового договору;
- трудовий договір визначає перелік зобов'язань творця, до яких входить і створення об'єкта інтелектуальної власності;
- об'єкт інтелектуальної власності створений відповідно до трудового договору;
- об'єкт інтелектуальної власності слід визнати службовим за умов, що роботодавець надавав творцю фінансову, матеріальну та іншу допомогу або іншим способом суттєво сприяв творцю в процесі створення зазначеного об'єкта (без такої допомоги об'єкт інтелектуальної власності не був би створений);
- договір має бути укладено в письмовій формі; в договорі обов'язково має бути визначений розмір, строки та порядок виплати винагороди за використання об'єкта інтелектуальної власності, створеного згідно договору.

Особливості здійснення майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, можуть бути встановлені законом.

2. Договори у сфері інтелектуальної власності. Наукова та науково – технічна діяльність

Договори у сфері інтелектуальної діяльності мають відповідати загальним цивільно-правовим вимогам договорів. Договір – це угода про виникнення, зміну чи припинення їхніх прав і обов'язків. У договорі виражається воля його двох сторін, яка має співпадати. Майже всі майнові відносини в умовах ринкової економіки опосередковуються саме договором. Вимоги, встановлені чинним цивільним законодавством до договірних відносин, стосуються і договорів, які укладаються у сфері правової охорони інтелектуальної власності.

Основні підходи до місця договорів сфери інтелектуальної власності у системі договірних зобов'язань:

1) договори щодо об'єктів інтелектуальної власності не виділяються в самостійну групу цивільно-правових договорів;

2) у системі договірних зобов'язань цим договорам відводиться самостійне місце.

Цивільне законодавство України визначило самостійне місце договорів у сфері інтелектуальної власності в системі договірних зобов'язань. ЦК України містить невичерпний перелік видів договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (ч.1 ст. 1107):

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

2) ліцензійний договір;

3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної

власності;

5) інші договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (*договір про розподіл майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, створені при виконанні службових обов'язків; договір між творцем (творцями) і роботодавцем про передання права на одержання охоронного документа на об'єкти права інтелектуальної власності, створені у зв'язку з виконанням трудового договору, договір між співавторами про вклад у створення об'єкта права інтелектуальної власності й розподіл винагороди*).

Договори повинні укладатися в письмовій формі і в разі недодержання письмової форми договору щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності такий договір є нікчемним.

Договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності не підлягають обов'язковій державній реєстрації, вона здійснюється на вимогу ліцензіара або ліцензіата в порядку, встановленому законом.

Законом можуть бути встановлені випадки, в яких договір щодо розпоряджання правами у сфері інтелектуальної власності, може бути укладено в усній формі.

Правовою основою формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки є Конституція України, Закони України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" від 11 липня 2001 р., "Про наукову і науково-технічну експертизу" від 10 лютого 1995 р., "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" від 23 березня 2000 р. тощо.

Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" від 11 липня 2001 р. (в редакції від 16 січня 2001 р.) визначає правові та організаційні засади цілісної системи формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки в Україні.

Пріоритетні напрями розвитку науки і техніки – це науково, економічно та соціально обґрунтовані напрями науково-технічного розвитку на довгостроковий період (понад 10 років), яким надається пріоритетна державна підтримка з метою формування ефективного сектору наукових досліджень і науково-технічних розробок для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, сталого розвитку, національної безпеки України та підвищення якості життя населення.

Пріоритетні тематичні напрями наукових досліджень і науково-технічних розробок – це напрями фундаментальних і прикладних наукових досліджень та науково-технічних розробок, що визначаються на середньостроковий період (до 5 років) у рамках пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з метою забезпечення їх реалізації.

Пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки на період до 2020 року визначено:

1) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного,

людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави;

2) інформаційні та комунікаційні технології;

3) енергетика та енергоефективність;

4) раціональне природокористування;

5) науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;

6) нові речовини і матеріали.

Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки забезпечується шляхом розроблення та виконання за визначеними пріоритетними тематичними напрямами наукових досліджень і науково-технічних розробок державних цільових програм, державного замовлення на науково-технічну продукцію, підготовку наукових кадрів, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення наукових досліджень і науково-технічних розробок.

З метою забезпечення ефективного управління та своєчасного внесення змін до здійснюваної науково-технічної політики, корегування пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок, завдань державних цільових програм, державного замовлення Кабінет Міністрів України організує системний моніторинг реалізації пріоритетних напрямів науки і техніки.

Узагальнена інформація про хід реалізації пріоритетних напрямів та отримані результати щорічно до 1 липня поточного року подається Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України.

Законодавство України про наукову і науково-технічну діяльність складається з Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 26 листопада 2015 р., “Про наукову і науково-технічну експертизу” від 10 лютого 1995 р., “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23 березня 2000 р., “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” від 14 вересня 2006 р. та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у процесі провадження такої діяльності, та міжнародних договорів України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України.

Метою Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 26 листопада 2015 р. є врегулювання відносин, пов’язаних з провадженням наукової і науково-технічної діяльності, та створення умов для підвищення ефективності наукових досліджень і використання їх результатів для забезпечення розвитку всіх сфер суспільного життя.

Відповідно до ст.1 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 26 листопада 2015 р. *науково-технічна діяльність* – це наукова діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань для розв’язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних та гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки.

Фундаментальні наукові дослідження – це теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання нових знань про закономірності

організації та розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язків. Результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, які не орієнтовані на безпосереднє практичне використання у сфері економіки.

Прикладні наукові дослідження – це теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і використання нових знань для практичних цілей. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення існуючих матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань.

Науково-технічний (прикладний) результат – це одержані під час проведення прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок нові або істотно вдосконалені матеріали, продукти, процеси, пристрої, технології, системи, нові або істотно вдосконалені послуги, введені в дію нові конструктивні чи технологічні рішення, завершені випробування, розробки, що впроваджені або можуть бути впроваджені в суспільну практику.

Науково-технічний (прикладний) результат може бути у формі ескізного проекту, експериментального (дослідного) зразка або його діючої моделі, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, дослідного зразка, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів тощо.

Науково-технічні (експериментальні) розробки – науково-технічна діяльність, що базується на наукових знаннях, отриманих у результаті наукових досліджень чи практичного досвіду, та провадиться з метою доведення таких знань до стадії практичного використання. Результатом науково-технічних (експериментальних) розробок є нові або істотно вдосконалені матеріали, продукти, процеси, пристрої, технології, системи, об'єкти права інтелектуальної власності, нові або істотно вдосконалені послуги.

Суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності є:

- наукові працівники;
- науково-педагогічні працівники;
- аспіранти;
- ад'юнкти і докторанти;
- інші вчені;
- наукові установи;
- університети, академії, інститути;
- музеї;
- інші юридичні особи незалежно від форми власності, що мають відповідні наукові підрозділи, та громадські наукові організації.

Суб'єктами державного регулювання та управління у сфері наукової та науково-технічної діяльності є:

- Верховна Рада України;

- Президент України;
- Кабінет Міністрів України;
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності та інші центральні органи виконавчої влади;
- Верховна Рада Автономної Республіки Крим, місцеві ради, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади.

Основними цілями державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності є:

- а) забезпечення наукового обґрунтування визначення стратегічних завдань розвитку економіки та суспільства;
- б) досягнення високого рівня розвитку науки і техніки;
- в) примноження національного багатства на основі використання наукових та науково-технічних досягнень;
- г) створення умов для досягнення високого рівня життя кожного громадянина, його фізичного, духовного та інтелектуального розвитку шляхом використання сучасних досягнень науки і техніки;
- д) зміцнення національної безпеки на основі використання наукових та науково-технічних досягнень;
- е) створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності;
- ж) забезпечення вільного розвитку наукової та науково-технічної творчості;
- з) сприяння розвитку наукової і науково-технічної діяльності у підприємницькому секторі;
- и) інтеграція вітчизняного сектору наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у світовий науковий та Європейський дослідницький простір.

Набуття, охорона та захист прав інтелектуальної власності на науковий та науково-технічний (прикладний) результат здійснюються відповідно до законодавства.

У разі порушення права інтелектуальної власності його захист здійснюється у порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Передача майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, створені за рахунок коштів державного бюджету, та виплата винагороди творцям за використання зазначених об'єктів здійснюються у порядку, встановленому Законом України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" від 14 вересня 2006 р. щодо передачі прав на технології, створені за бюджетні кошти, та виплати винагороди авторам технологій та (або) їх складових.

3. Державне регулювання діяльності у сфері інновацій

Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із Законів України “Про інноваційну діяльність” від 04 липня 2002 р., “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 р., “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 26 листопада 2015 р., “Про наукову і науково-технічну експертизу” від 10 лютого 1995 р., “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” 16 липня 1999 р., “Про спеціальну економічну зону “Яворів” від 15 січня 1999 р., “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 08 вересня 2011 р. та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Відповідно до Закону України “Про інноваційну діяльність” від 04 липня 2002 р. *інновації* – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Інноваційний продукт – це результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає таким вимогам:

- а) він є реалізацією (впровадженням) об’єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об’єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. При цьому використаний об’єкт інтелектуальної власності має бути визначальним для даного продукту;
- б) розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень; в) в Україні цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоздатним і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Інноваційна продукція – це нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам, встановленим законодавством.

Інноваційний проект – це комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції.

Інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор) – це підприємство (об’єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % його загального обсягу продукції і (або) послуг.

Інноваційна інфраструктура – це сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;
- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

Згідно Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” 16 липня 1999 р. *технологічний парк* – це юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції.

Учасники технологічного парку – це юридичні особи – суб'єкти наукової, науково-технічної, підприємницької діяльності, що уклали між собою договір згідно з законом.

Проект технологічного парку – це підготовлений технологічним парком комплект документів, який включає опис взаємозв'язаних заходів технологічного парку, визначає його учасників та спільні підприємства (виконавців проекту), співвиконавців і виробників продукції щодо проведення наукових досліджень, технічного, технологічного, конструкторського проектування, випуску дослідних партій та промислового виробництва інноваційної продукції, а також щодо фінансового, кадрового, маркетингового та комерційного забезпечення виробничого впровадження нових товарів і надання послуг, що пройшов у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку експертизу і внесений до державного реєстру, який веде центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності.

Спеціальний режим інноваційної діяльності – це правовий режим, який передбачає надання державної підтримки щодо стимулювання діяльності технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств при реалізації проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків.

Пріоритетні напрями діяльності технологічного парку – це економічно і соціально зумовлені напрями науково-технічної та інноваційної діяльності технологічного парку, що відповідають визначеним законодавством науково-технічним та інноваційним пріоритетам і спрямовані на промислове виробництво конкурентоспроможної високотехнологічної та інноваційної продукції і насичення нею внутрішнього ринку та забезпечення експортного потенціалу держави.

Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 08 вересня 2011 р. визнає, що *пріоритетні напрями інноваційної діяльності* в Україні – це науково і економічно обґрунтовані та визначені відповідно до закону напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень.

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності поділяються на стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями. Стратегічні пріоритетні напрями затверджуються Верховною Радою України на період до 10 років, середньострокові – на період до 5 років і спрямовані на виконання стратегічних пріоритетних напрямів.

Стратегічними пріоритетними напрямками України на 2011-2021 роки є:

- освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;
- освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;
- розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

Законодавство про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій базується на Конституції України, Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Законах України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” від 14 вересня 2006 р., “Про

зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р., “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” від 11 липня 2001 р., “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 08 вересня 2011 р., “Про наукову і науково-технічну експертизу” від 10 лютого 1995 р., “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 26 листопада 2015 р., “Про інноваційну діяльність” від 04 липня 2002 р., “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15 грудня 1993 р., “Про охорону прав на промислові зразки” від 15 грудня 1993 р., “Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем” від 15 листопада 1997 р., “Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 р., “Про фінансовий лізинг” від 16 грудня 1997 р., “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” 20 березня 2003 р., “Про охорону прав на сорти рослин” від 21 квітня 1993 р., “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” від 15 грудня 1993 р., “Про захист від недобросовісної конкуренції” від 07 червня 1996 р., інших нормативно-правових актах, а також чинних міжнародних договорах України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, у сфері науково-технічного співробітництва, інноваційної діяльності, трансферу технологій.

Закон України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” від 14 вересня 2006 р. визнає, що *технологія* – це результат науково-технічної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг.

Об’єкт технології – це наукові та науково-прикладні результати, об’єкти права інтелектуальної власності (зокрема, винаходи, корисні моделі, твори наукового, технічного характеру, комп’ютерні програми, комерційні таємниці), ноу-хау, в яких відображено перелік, строки, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг.

Високі технології – це технології, розроблені на основі новітніх наукових знань, які за своїм технологічним рівнем перевищують кращі вітчизняні та іноземні аналоги і конкурентоспроможні на світовому ринку наукомісткої продукції.

Технології подвійного призначення – це технології, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані для розроблення, виробництва або використання озброєння, військової чи спеціальної техніки.

Трансфер технології – це передача технології, що оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридичними особами двостороннього або багатостороннього договору, яким установлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов’язки щодо технології та/або її складових.

Суб’єктами трансферу технологій є:

- 1) уповноважений орган з питань формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, уповноважений орган з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій,

інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також Національна академія наук України та галузеві академії наук, які беруть участь у закупівлі, передачі та/або використанні технологій;

- 2) підприємства, наукові установи, організації, вищі навчальні заклади та інші юридичні особи незалежно від форми власності, що створюють та/або використовують технології та/або їх складові і яким належать або передаються майнові права на використання об'єктів права інтелектуальної власності, що є складовими технологій;
- 3) фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у створенні, трансфері та застосуванні технологій та/або їх складових, надають необхідні для цього інформаційні, фінансові та інші послуги на всіх стадіях просування технологій та/або їх складових на ринок.

Суб'єкти трансферу технологій взаємодіють між собою шляхом:

- створення технологій та/або їх складових; обміну досвідом та інформацією про науково-технологічні досягнення;
- проведення консультацій з основних питань науково-технічної і технологічної політики стосовно застосування технологій та їх складових;
- виробництва та здійснення кооперації постачання технологій та/або їх складових у межах договорів про їх трансфер;
- укладення інших цивільно-правових договорів відповідно до законодавства.

Основною метою державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій є забезпечення розвитку національного промислового і науково-технічного потенціалу, його ефективне використання для виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та забезпечення технологічності виробництва вітчизняної продукції з урахуванням світового досвіду, можливих соціально-економічних, технологічних і екологічних наслідків від застосування технологій та їх складових, сприяння розвитку виробництва, в якому використовуються новітні вітчизняні технології та їх складові.